

Vadlīnijas par augšposma emisiju samazinājumu izmantošanu transporta enerģijas aprites cikla siltumnīcefekta gāzu emisiju intensitātes samazināšanai

Vadlīnijas ir izstrādātas, lai noteiktu veicamās darbības augšposma emisiju samazinājuma (turpmāk – UER) izmantošanai degvielas pienākuma izpildei transporta enerģijas aprites cikla siltumnīcefekta gāzu (turpmāk – SEG) emisiju intensitātes samazināšanai.

Likuma “Par piesārņojumu” 1.panta 23.punkts nosaka, ka *augšposma emisijas ir visas SEG emisijas, kas rodas pirms jēlmateriāla nokļūšanas rafinēšanas vai pārstrādes rūpnīcā, kur ražo benzīnu, dīzeļdegvielu vai gāzeļļu, sašķidrināto naftas gāzi, saspiesto dabasgāzi, sašķidrināto dabasgāzi, saspiesto sintētisko metānu un saspiesto ūdeņradi*. Tātad ir secināms, ka augšposma emisijas ir emisijas, kas rodas fosilās šķidrās degvielas / kurināmā ieguves un pirmās transportēšanas (no ieguves vietas uz rafinēšanas vai pārstrādes vietu) procesos.

1. Normatīvais ietvars degvielas piedāvātājiem

Eiropas Parlamenta un Padomes 1998.gada 13.oktobra direktīvas Nr.98/70/EK, kas attiecas uz benzīna un dīzeļdegvielu kvalitāti un ar ko groza Padomes Direktīvu 93/12/EEK, 7.a pantā ir noteikts, ka *dalībvalstis izraugās piegādātāju vai piegādātājus, lai kontrolētu aprites cikla siltumnīcefekta gāzu emisiju uz vienu enerģijas vienību piegādātās degvielas vai enerģijas un pieprasa piegādātājiem cik vien iespējams pakāpeniski par 10 % samazināt aprites cikla siltumnīcefekta gāzu emisiju uz vienu piegādātās degvielas vai enerģijas vienību*.

Minētais nosacījums ir transponēts likuma “Par piesārņojuma” 55.pantā, kas noteic, ka *degvielas piegādātājs nodrošina transporta enerģijas, izņemot elektroenerģijas, aprites cikla siltumnīcefekta gāzu emisiju uz vienu enerģijas vienību samazinājumu vismaz par sešiem procentiem attiecībā pret 2010. gadā tā paša degvielas piegādātāja galapatēriņam transportā Latvijā piegādātās transporta enerģijas aprites cikla siltumnīcefekta gāzu emisijām uz vienu enerģijas vienību*.

2. Normatīvais ietvars UER izmantošanai mērķa izpildē

Padomes 2015.gada 20.aprīļa direktīvas Nr.2015/652, ar ko nosaka *aprēķina metodes un ziņošanas prasības, ievērojot Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 98/70/EK, attiecībā uz benzīna un dīzeļdegvielu kvalitāti* (turpmāk – Direktīva 2015/652), I pielikumā ir noteikts, ka transporta enerģijas aprites cikla SEG emisiju intensitātes samazināšanā degvielas piegādātājs var izmantot augšposma emisiju samazinājumu.

Minētais nosacījums ir transponēts Ministru kabineta 2018.gada 25.septembra noteikumu Nr.597 “Transporta enerģijas aprites cikla siltumnīcefekta gāzu emisiju daudzuma un tā samazinājuma aprēķināšanas un ziņošanas kārtība” (turpmāk – Noteikumi Nr.597) 7.punktā, kas noteic, ka *“degvielas piegādātājs augšposma emisiju samazinājumā var ieskaitīt emisiju apjoma ietaupījumu, kas iegūts projektā, kurš nodrošina augšposma emisiju samazinājumu un kura īstenošana uzsākta pēc 2011. gada 1. janvāra”*.

Noteikumu Nr.597 1.pielikuma 3.punktā ir iekļauti nosacījumi UER ņemšanai vērā mērķa izpildē:

“3.1.UER piemēro tikai benzīna, dīzeļdegvielas, saspiešanās dabasgāzes vai sašķidrinātās dabasgāzes standartvērtību daļai, kas attiecas uz vidējām augšposma emisijām¹;

¹ Eiropas Komisijas vadlīniju [Guidance Note on UER document](#) 6.4.punkts

3.2. jebkurā valstī radušos UER var ieskaitīt kā emisiju samazinājumu attiecībā uz jebkura degvielas piegādātāja piegādātām degvielām no jebkādiem izejvielu avotiem;

3.3. UER ieskaita tikai tad, ja tas ir saistīts ar projektiem, kas sākti pēc 2011. gada 1. janvāra;

3.4. nav jāpierāda, ka UER nebūtu radies, ja netiktu piemērotas šajos noteikumos noteiktās ziņošanas prasības.”

3. UER ierobežojumi

Noteikumos Nr.597 nav limitēts UER izmantošanas apjoms, kā arī nav noteikts termiņš to izmantošanai. Tomēr ir jāņem vērā, ka Tīras attīstības mehānisms, kas tika izveidots Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām Kioto protokola ietvaros, darbojas tikai līdz 2020.gadam un līdz ar to degvielas piegādātājam noteikto pienākumu izpildei ir izmantojami tikai tie UER, kas ir iegūti periodā līdz 2020.gada beigām. Vienlaikus šobrīd nav noteikta kārtība, kā UER tiktu izmantoti arī periodam pēc 2020.gada, t.i. vai tiks pieļauta UER izmantošana, vai drīkstēs izmantot UER, kas ir iegūti tikai periodam līdz 2020.gada beigām, vai arī vēlāk iegūtie UER uc.

Šobrīd Eiropas Savienības juridiski saistošos tiesību aktos nav noteikti ierobežojumi, kādi UER ir izmantojami kādos konkrētos gados. Eiropas Komisija ir izstrādājusi vadlīnijas UER izmantošanai - [Guidance Note on UER document](#), tomēr šis vadlīniju dokuments nav saistošs ne dalībvalstu kompetentajām iestādēm, ne degvielas piegādātājiem.

Tomēr ņemot vērā iepriekšminētos Tīras attīstības mehānisma ierobežojumus un neskaidrības ar situāciju periodā pēc 2021.gadam, šobrīd transporta enerģijas aprites cikla SEG emisiju intensitātes samazināšanas mērķu sasniegšanā ir izmantojami tikai par līdz 2020.gada 31.decembrim panākto emisiju ietaupījumu izsniegtie UER².

4. Normatīvais ietvars UER pārbaudei

Noteikumu Nr.597 V nodaļā ir noteikta UER aprēķina un pārbaudes kārtību, kas ir piemērojama tajā gadījumā, ja minēto samazinājumu nodrošina pats degvielas piegādātājs.

Noteikumos Nr.597 nav iekļauti nosacījumi Latvijas komersantiem, kas īstenojot attiecīgos projektus ir radījis UER, jo UER ir attiecināmi uz SEG emisijām, kas rodas fosilās šķidrās degvielas / kurināmā ieguves un pirmās transportēšanas no ieguves vietu uz pārstrādes vietu procesos. Līdz ar to ir secināms, ka UER nav īstenojami Latvijas teritorijā, savukārt, ja UER ir īstenojis Latvijas komersants citā Eiropas Savienības vai trešajā valstī, tad minētajam komersantam ir jāievēro tajās valstī noteiktie nosacījumi.

Attiecībā uz UER, ko ir nodrošinājis cits komersants, bet kuru degvielas piegādātājs deklarē izmantošanai transporta enerģijas aprites cikla SEG emisiju intensitātes samazinājuma mērķa izpildei attiecas Direktīvas 2015/652 I pielikuma 1.daļas 3.punkta d) apakšpunkta ii) ievilkums:

“Ar naftas un gāzes ražošanu saistīto UER aprēķina un validē saskaņā ar principiem un standartiem, kas noteikti starptautiskajos standartos, konkrētāk, ISO 14064, ISO 14065 un ISO 14066.

UER un pamatstandarta emisijas monitorē, ziņo un verificē saskaņā ar ISO 14064 un nodrošinot rezultātus, kas ir tikpat uzticami kā tie, ko iegūst saskaņā ar Komisijas Regulu Nr. 600/2012 un Komisijas Regulu Nr. 601/2012. UER aprēķināšanas metožu verificācija jāveic saskaņā ar ISO 14064-3, un verificētājai organizācijai jābūt akreditētai saskaņā ar ISO 14065.”

² UER tehniski var būt izsniegti periodā pēc 2020.gada 31.decembrim, bet tiem ir jābūt izsniegtiem par to emisiju samazinājumu, kas ir panākts (nodrošināts) periodā līdz 2020.gada 31.decembrim.

Līdz ar to ir secināms, ka, ja UER, ko ir nodrošinājis cits komersants, ir validēts un verificēts pēc iepriekšminētajiem standartiem un ka verificēšanu ir veikusi akreditēta organizācija, tad minēto UER degvielas piegādātājs var izmantot bez papildu pārbaudes.

Ja degvielas piegādātājs mērķa izpildei izmanto UER, ko ir nodrošinājis cits komersants, un datus par minēto UER ir iekļāvis savā ikgadējā degvielas piegādātāja ziņojumā, tad Noteikumu Nr.597 26.punkts noteic, ka degvielas piegādātāja ziņojumā iekļauto informāciju pārbauda akreditēta neatkarīga inspicēšanas institūcija, kas *iespēju robežās pārbauda ziņojumā iekļautā UER apjomu, lai nodrošinātu, ka konkrētais UER daudzums nav izmantots cita degvielas piegādātāja ziņojumā.*

Ņemot vērā, ka Eiropas Savienības ietvaros nav izveidota vienota sistēma UER reģistrācijai un uzskaitēi, kur būtu iespējams pārliecināties par to, ka UER netiek izmantots vairākos degvielas ziņojumos un līdz ar to netiek vairākkārtīgi deklarēts mērķa izpildei, ir nepieciešams veikt papildu darbības UER pārbaudei pirms degvielas piegādātājs informāciju par tiem iekļauj degvielas piegādātāja ziņojumā.

Iepriekšminēto sistēmu UER reģistrācijai var būt izstrādājuši UER pārdevēji, piemēram, brokeru kompānijas, un, ja tās ir publiski pieejamas, tad nepieciešams tās izmantot UER informācijas pārbaudei.

5. Darbības UER deklarēšanai mērķu izpildei

Procedūra UER pārbaudei pirms degvielas piegādātājs UER iekļauj degvielas piegādātāja ziņojumā:

1. Degvielas piegādātājs iesniedz UER projekta informāciju kompetentajai iestādei – Ekonomikas ministrija un Valsts vides dienests.
2. Kompetentā iestāde izvērtē iesniegto informāciju, ja nepieciešams sazinoties ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu ekspertiem par viņu pieredzi attiecībā uz minēto UER projektu un tajā nodrošināto UER.
3. Kompetentā iestāde atbild degvielas piegādātājam, vai šāda UER projekta UER ir izmantojams mērķa izpildē.
4. Pēc kompetentās iestrādes atbildes saņemšana degvielas piegādātājs veic nepieciešamās darbības:
 - 4.1. ja UER projekts ir publiski reģistrēts publiski pieejamā UER reģistrā – anulē attiecīgās UER publiskajā reģistrā, kurām ir piešķirts unikāls identifikācijas kods dubultās uzskaites neizmantošanas pierādīšanai.

Minēto anulēšanu var veikt arī trešā puse, kas darbojas degvielas piegādātāja vārdā.

Anulēšana publiskajā reģistrā tiek atzīmēta tādā veidā, ka ir izsekojams, kurš degvielas piegādātājs deklarē minēto UER apjomu mērķa izpildei
 - 4.2. ja UER projekts nav publiski reģistrēts publiskie pieejamā UER reģistrā – UER pārdēvējam ir jānodrošina, ka dubultās uzskaites un dubultās izmantošanas riski ir pietiekami mazināti, piemēram, izmantojot neatkarīgu auditēšanas kompāniju, ko var pierādīt ar UER pārdevēja izveidotu izsekojamu identifikācijas kodu, un jāiesniedz UER pircējam – degvielas piegādātājam attiecīgu apliecinājumu par minēto darbību veikšanu.
5. Degvielas piegādātājs kopā ar degvielas piegādātāja ziņojumu iesniedz visu UER informāciju un arī apliecinājumu, ka šīs procedūras 4.1. un 4.2.apakšpunktā minētas darbības ir veiktas – apliecinājumu par UER anulēšanu vai UER pārdevēja apliecinājumu par 4.2.apakšpunktā veiktajām darbībām.